

Република Србија
Министарство
пољопривреде и заштите
животне средине

Виолета Орловић Ловрен

ПАМЕТНЕ ШКОЛЕ

*Водич за јачање одморности
на ризике од невоља*

Нови Сад, 2015.

Паметне школе: Водич за јачање отпорности на ризике од непогода

Издавач

Архус центар Нови Сад
Булевар Михајла Пупина 24

Аутор

Виолета Орловић Ловрен

Сарадници – Архус центар:

Дарија Шајин
Радослава Ступар
Бранислав Вукотић

Прилог из Воде Војводине

Миланка Мишковић
Љиљана Табаков
Сања Ружин

Дизајн

ФСД д.о.о.

Тираж

1140

Публикација је штампана уз финансијску подршку Министарства пољопривреде и заштите животне средине Републике Србије. Ставови изражени у овој публикацији припадају искључиво ауторима и не представљају нужно званичан став Министарства пољопривреде и заштите животне средине Републике Србије

Садржај

Увод	4
Реч аутора	5
О ризицима, непогодама и наученим лекцијама од глобалног ка локалном нивоу	6
Ризици јуче, данас, сутра?	7
Смањење ризика од непогода – основни концепти	8
Паметне школе јачају виталност	10
Образовање за смањење ризика од непогода	13
Бистре воде и паметне школе у Новом Саду	14
Паметне школе су спремне за реаговање	16
Пожар	17
Поплава	18
Олујни ветрови и удари грома	19
Клизишта и одрони	20
Земљотрес	21
Мали речник важних израза	22
Важни телефони и корисни контакти	23

Увод

Пројекат “Јачање свести јавности о смањењу ризика од непогода” усмерен ка побољшању свести јавности о животnoj средини, превенцији од поплава, климатским променама али и родној равноправности у локалним заједницама, реализован је уз институционалну и финансијску подршку Министарства пољопривреде и заштите животне средине у другој половини 2015. године. Општи циљ пројекта је да допринесе отпорности локалних заједница на природне непогоде, јачањем локалних институција, механизма и капацитета за умањење ризика од непогода и равноправно учешће у одлучивању, у складу са међународним и национално усвојеним конвенцијама (посебно Архуском конвенцијом).

Поред едукативних активности којима су били обухваћени запослени у образовним установама и медији, у оквиру пројекта израђен је и овај Водич, намењен пре свега школама, али и широј заједници, у циљу јачања капацитета за отпорност на непогоде.

Водич је настао као логичан след пројектних активности које је Архус центар Нови Сад спровео уз подршку Мисије Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) у Србији под окриљем ENVSEC иницијативе. Најзначајнија пројектна активност, коју желимо да поменемо, јесте успостављање Мреже за смањење ризика од природних катастрофа у Новом Сад, која је окупила релевантне локалне актере за смањење ризика од природних катастрофа. Учешће у раду Мреже узеле су цивилне организације из Новог Сада (8), ресорне институције (4), месна заједница (1), медиј (1) и приватна компанија (банка). Иницијатор и координатор Мреже је Архус центар Нови Сад.

Мрежа за смањење ризика од природних катастрофа у Новом Саду посвећена је развијању модела и механизма за пружање информација грађанима на једноставан и њима разумљив начин из области ванредних ситуација и смањења ризика од природних катастрофа. Један од модела јесте и овај водич којим сви заједно дајемо допринос виталности и спремности наше заједнице у односу на могуће ризике од природних катастрофа.

Председница Архус центра Нови Сад

Радослава Ступар

Реч аутора

Водич који се налази пред вама садржи преглед основних концепата, трендова у појави ризика и непогода и механизма за њихово смањење. Посебну пажњу посвећујемо јачању школе као средишта локалне заједнице и начинима на који сви ученици, наставници, школска управа, родитељи и сарадници могу да допринесу њеној виталности, односно израстању у „паметне“ школе.

Садржај водича употпуњен је и практичним информацијама како поступати пре и током појединих непогода и корисним контактима надлежних служби. Водич је настао са жељом да вам буде практичан подсетник за јачање капацитета ваше школе за смањење ризика и реаговање на ванредне ситуације.

У прикупљању података и настајању овог Водича дали су допринос активисти Архус центра, чланови Мреже за смањење ризика од природних катастрофа, а посебно ЈВП Воде Војводине. Посебну захвалност на корисним сугестијама дугујемо Александру Лазаревићу, начелнику Националног тренинг центра за ванредне ситуације, Сектор за ванредне ситуације Министарства унутрашњих послова.

Виолета Орловић Ловрен

О ризицима, непогодама и наученим лекцијама – од глобалног ка локалном нивоу

Међу парадоксима нашег времена је и тај да истовремено напредујемо и у технолошком развоју и у „производњи ризика“. Нису сви ризици изазвани људским немаром нити их је све могуће избећи. Мада има ризика које не можемо да спречимо, добра вест је да можемо да делујемо на смањење њихових могућих последица.

Како специфични ризици настају у локалној средини, тако се приступи у њиховом смањењу све више ослањају на активно учешће заједнице у налажењу решења и повећању отпорности на ове ризике. Школа као важан центар локалне заједнице постаје све више средиште ових активности.

Образовање у свим узрастима сматра се данас кључним за јачање отпорности на ризике читавих заједница. Оно треба да допринесе ширењу опште „културе виталности“. Више од 50 земаља света увело је садржаје из домена смањења ризика од непогода у курикулуме својих образовних установа. Ради се на развоју „ризико-мудрих“¹, или паметних школа.

Током ове године, на иницијативу Министарства унутрашњих послова и Министарства одбране, у Србији је основана Интерресорна радна група за утврђивање и имплементацију програма за стицање компетенција ученика у области заштите и спасавања². Задатак ове Радне групе јесте да допринесе интеграцији садржаја из области смањења ризика од непогода и реаговања у ванредним ситуацијама у курикулуме наших основних и средњих школа.

1. 'risk smart'

2. <http://www.mpn.gov.rs/wp>

Ризици јуче, данас, сутра?

Свет је суочен са глобалним повећањем ризика. Од осамдесетих година прошлог века до данас, број непогода је порастао више него дупло, а у првој деценији XXI века, годишње је у просеку преко 230 милиона људи у свету погођено последицама неке од непогода, понајвише поплавама³.

Више од 50% погођених последицама непогода су управо деца⁴.

Пораст броја становника и густина насељености, насељавање плавних и других зона под ризиком од непогода, загађење животне средине и прекомерна сеча шума, као и допринос свих тих чинилаца климатским променама, само су неки од начина како становништво доприноси порасту ризика од природних непогода.

Број катастрофалних догађаја изазваних природним ризицима рапидно расте и у Србији. Историјски показатељи говоре да је у првој половини XX века била забележена у просеку једна већа природна непогода годишње, да би у последњој деценији прошлог века тај број износио чак 2 800⁵.

Поплаве су најчешћа природна непогода у Србији, а често се као секундарна јавља и појава клизишта и ерозивни процеси. **Једна од најразорнијих поплава захватила је у 2014. години подручје 38 општина у централној и западној Србији, чије је последице осетило 1.6 милиона становника⁶.** Све до овог катастрофалног догађаја, поплаве које су погодиле подручје Војводине 2005. и 2006. године сматрале су се до тада највећом забележеном непогодом. И Нови Сад, смештен на обали Дунава, припада подручју изложеном ризику од поплава. Поред тога, могући ризици од природних непогода за подручје града и околине леже у земљотресима, одронима и олујним ветровима, док су ризици од пожара такође присутни.

Најбољи начин за рад на превенцији и смањењу ризика јесте да о њима учимо - преко основних концепата и препорука, као и искустава у нашој и другим срединама.

3. UNESCO&UNICEF, Towards a Learning Culture of Safety and Resilience, Geneva, 2014.

4. UNESCO, A Teachers' Guide to Disaster risk reduction, 2014

5. Национална стратегија заштите и спасавања у ванредним ситуацијама, Службени Гласник РС, 86/11

6. Поплаве у Србији, Извештај РНА, 2014.

Смањење ризика од непогода – основни концепти

Под смањењем ризика од непогода (катастрофа) подразумевају се систематски осмишљене активности:

- Анализа и управљање могућим узроцима
- Смањење изложености опасностима
- Умањење рањивости људи и имовине промишљеним управљањем земљиштем и околином
- Побољшана спремност на ванредне догађаје.⁷

Главна оквирна документа (Хјого оквир за акцију 2005-2015, Сендаи оквир за смањење ризика од непогода 2015-2030, Глобални циљеви одрживог развоја, Међународна стратегија за смањење ризика од непогода) препоручују да се у учењу и планирању практичних активности у заједници поштују следеће поруке:

- » Непогоде нису природне; то могу бити само њихови узроци
- » Непогоде нису нешто што се дешава споља и неком другом; оне нису „божија воља“, сви имамо одговорност
- » Циљ превенције и смањења ризика од непогода (СРН) није само спречавање губитака и штета, већ квалитетна и здрава животна средина

Следећа формула објашњава ризик од непогода као деловање природне опасности и изложености средине у интеракцији са капацитетима за суочавање (заједнице, школе, појединца):

ОПАСНОСТ x ОСЕТЉИВОСТ x ИЗЛОЖЕНОСТ
ОТПОРНОСТ ИЛИ КАПАЦИТЕТ ЗА СУОЧАВАЊЕ **РИЗИК ОД НЕПОГОДА**

Дакле, иста опасност неће на исти начин погодити све средине. Размере којима ће ризик да погоди неку средину зависе од њене осетљивости или рањивости. Она је већа у сиромашнијим земљама и срединама.

Деца и жене спадају међу осетљивије групе када је реч о ризицима и непогодама. Истовремено, како се показало и у недавним катастрофама, деца која су учила о смањењу ризика од непогода могу бити од велике помоћи у школама и локалним срединама.

Наставници могу учинити много на превенцији катастрофа, као и спашавању живота и повећању безбедности у школама. Увођење ових садржаја у курикулум и учешће школа у превенцији катастрофа део су основних људских и дечијих права, права на инклузију и стварања сигурне и подстицајне средине за учење.

Ризици од природних непогода се могу смањити смањењем изложености и рањивости заједнице – односно, јачањем њених укупних капацитета.

Чудо у Камаиши-у

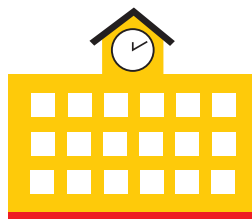
Камаиши је место у Јапану погођено цунамијем 2011. године услед чега је претрпело огромне губите. Док је место изгубило око 1000 људи, скоро сви ученици из основне и средње школе, њих око 3000, су преживели. Након земљотреса магнитуде 9.0, ученици средње школе су почели да трче из школе на узвишење, што су следили ученици и наставници из основне школе и део мештана. Стигли су на безбедну локацију пре него што је цунами „прогутао“ њихово место и школе. Ово је директна последица припреме ученика за реаговање у непогодама, на чему су радили наставници и стручњаци пре тога, а случај је остао познат као „Чудо у Камаиши-у“⁸.

7. УНИСДР, 2009.

8. <http://mnj.gov-online.go.jp/kamaishi.html>

Паметне школе јачају виталност

Увођење садржаја који воде бољем разумевању и јачању отпорности на непогоде у школски курикулум веома је важан, али не и довољан корак. Школе које желе да јачају своје капацитете ослањају се на три стуба безбедности:

Модификовано према: Comprehensive school safety, UNISDR, 2014.

Безбедност школа је одговорност читаве заједнице, локалних, регионалних и националних власти. У активностима који њој доприносе учествују не само наставници и особље школа већ и ученици, сарадници из невладиних и других организација.⁹

Основа развоја школских планова превенције, заштите и спасавања од непогода јесте процена опасности или угрожености школе у контексту локалне заједнице. Помоћ у изради ове процене школа може да добије од локалних актера који су надлежни за смањење ризика од непогода и управљање ванредним ситуацијама, или се тиме баве¹⁰. То су пре свега локални штабови за ванредне ситуације, огранци Сектора за ванредне ситуације, грађевински стручњаци и архитекте, планери, невладине и хуманитарне организације и појединци. Главну улогу у вођењу процеса израде процене имају наставници, а у примени Школски одбор за управљање ризицима и непогодама

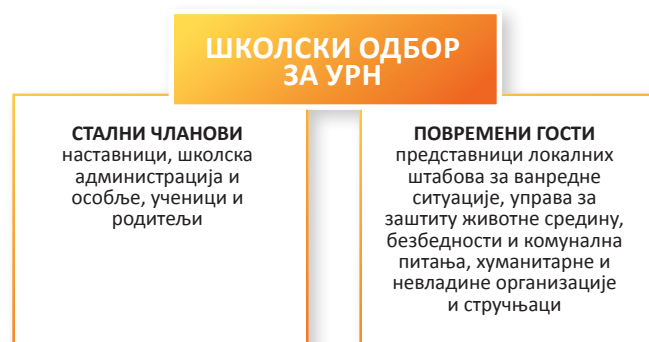
9. Погледати публикацију Минимални стандарди образовања, ИНЕЕ: [http://toolkit.ineesite.org/toolkit/INEEcms/uploads/1012/INEE_Minimum_Standards_SRB_LowRes\[1\]%20-%20FINAL.pdf](http://toolkit.ineesite.org/toolkit/INEEcms/uploads/1012/INEE_Minimum_Standards_SRB_LowRes[1]%20-%20FINAL.pdf)

10. Званичне процене на нивоу Србије обављају лиценцирани стручњаци, на основу Упутства о методологији за израду процене угрожености и планова заштите и спасавања у ванредним ситуацијама ("Сл. гласник РС", бр. 96/2012)

Школски одбор за управљање ризицима и непогодама (УРН)

Школски одбор за УРН је главно координационо тело школе у овој области. Он може да буде састављен од наставника, школске администрације и особља, ученика и родитеља, а као сталне чланове или повремене госте требало би да обухвати и представнике локалних штабова за ванредне ситуације, управа за животну средину, безбедност, комунална питања и сл., као и хуманитарне и невладине организације и стручњаке. Овакав школски одбор развија, унапређује и брине о примени школског Плана заштите и реаговања у ванредним ситуацијама (План). Такође, Одбор брине о следећем:

- » Покреће и координира процену безбедности школске инфраструктуре
- » Иницира облике и програме усавршавања особља и јачања капацитета ученика за СРН (тренинзи, симулације, промотивне активности, клубови или секције ученика и сл.)¹¹

Процена угрожености школе од ризика садржи

1. Процену ризика и рањивости школе
2. Процену структурне и неструктурне безбедности школе
3. Процену капацитета за СРН и реаговање у ванредним ситуацијама
4. Мапу ризика у школи (означене излазе, улазе, путеве евакуације, тачке на којима се налази отпад, запаљиви материјали, опрема за прву помоћ и спашавање, сигурносни механизми и вентили за воду, струју, гас и сл.)¹²

На основу ове процене и мапа, израђује се и иновира школски План заштите и реаговања у ванредним ситуацијама и у координацији школског Одбора за УРН, предузимају потребне активности: реновирање, тренинзи, вежбе, симулације и остали облици јачања капацитета школе.¹³

11. Према: ИФЦ, Припремљеност за непогоде и ванредне ситуације, <http://www.riskred.org/schools/ifc2.pdf>

12. Може се допунити и мапом ризика заједнице, коју раде ученици у координацији са наставницима

13. Према: Stay safe and be prepared: a teachers' guide to disaster risk reduction, UNESCO, 2014.

Образовање за смањење ризика од непогода

„Паметна школа“ је организација која учи о потенцијалним ризицима и њиховом ублажавању и суочавању са могућим последицама. Стварање климе или „културе учења о безбедности и виталности“ захтева да образовање буде активан и интердисциплинаран процес, који се одвија у школи и ван ње и подразумева сарадњу школе и родитеља као и шире заједнице. Наставници не морају чекати да ови садржаји постану званично део курикулума. Они се могу укључити кроз тематско планирање, ваннаставне активности (изложбе, презентације, догађаји), секције, такмичења или ваншколске активности (медијске, волонтирање и сл.)

За промоцију важности СРН у школи можете као повод искористити и Међународни дан СРН, 13. октобар (<http://www.unisdr.org/2013/iddr/#.VkjVCDZdHv8>), или овој теми посветити део прославе Дана школе и сл.

Актери и активности изградње паметних школа

„Бистре воде“ И „Паметне школе“ у Новом Саду – пример сарадње школа са јавним предузећима

У Новом Саду има 36 основних и 16 средњих школа чији је оснивач држава, као и 10 средњих школа у приватном власништву¹⁴. Међу различитим пројектима, одабрали смо примере из сарадње ЈВП Воде Војводине са основним школама. Полазећи од циљева, задатака и садржаја наставног предмета Природа и друштво, реализован је Пројекат-радионица: „Воде Војводине за треће разреде основних школа“.

Са територије града Новог Сада овај Програм је реализован у 19 школа, чиме је обухваћено 3564 ученика. Основни циљеви:

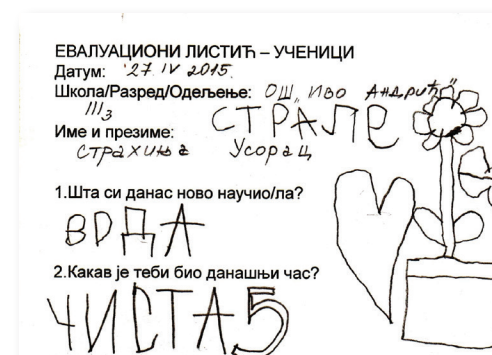
- Упознавања ученика са постојањем и наменом вештачких водотокова у Војводини (Хидросистем Дунав-Тиса-Дунав)
- Развијања свести о значају уређења вода у Војводини

Поред активности на часовима, разговора, решавања и откривања проблема, ученици су писали и домаће задатке на тему Хидросистем Дунав-Тиса-Дунав. Поред задовољства учешћем и нових знања, најбољи међу њима су награђени и дипломом Никола Мирков. Никола Мирков, инжењер, је идејни творац Хидросистема ДТД.

У оквиру пројекта „Бистар као вода“, који ЈВП Воде Војводине реализује од 2005. године организоване су едукације деце у васпитно - образовним установама на територији Новог Сада и општина које су донеле Одлуку о заштити Парка природе Јегричка (Врбас, Темерин и Жабаљ). Захваљујући доброј сарадњи са наставницима и учитељима, деца су имала прилику да дођу до значајних сазнања кад су у питању водни ресурси Војводине, системи управљања водама (одбрана од поплава, наводњавање, одводњавање, заштита вода од загађивања итд.). Овим активностима, у протеклих десет година обухваћено је 4500 ученика.

Као чланица Мреже за смањење ризика од природних катастрофа у Новом Саду, ЈВП Воде Војводине на едукативан и креативан начин доприноси јачању свести и информисаности о природним катастрофама и ризицима које оне носе. Кроз заједничко ангажовање са Архус центром биће настављено образовање ученика и у наредном периоду.

Воде Војводине

Хидро систем Дунав-Тиса-Дунав је јединствена канализациона мрежа која повезује три велика река Дунав и Тиса кроз Војводину и представља хидрогенички систем одводњавања унутрашњих вода, наводњавања и одбрану од поплава. Систем је пројектован и изграђен у 18. веку. Његов творац је Никола Мирков.

14. <http://srednjeskole.edukacija.rs/drzavne-srednje-skole/novi-sad>
<http://sio.novisad.rs/category/parlament/osnovne-shkole?page=3>

„Паметне школе“ су спремне за реаговање

Проценама ризика од опасности као саставним делом укупне Процене угрожености школе и Планом заштите и реаговања, паметне школе постављају основу за превенцију и заштиту од непогода. Кроз рад Одбора школе за УРН, ажурирајте ова документа, упознајте запослене и ученике са њима. Пратите информације о најавама непогода, прогнозе и савете стручњака. Будите сигурни да ученици, наставници и запослени знају како се понашају у непредвиђеним ситуацијама и да су активни у превентивним активностима. Користите практичне препоруке о превенцији и заштити од најчешћих могућих непогода у вашој средини:

Пожар

Пожар је појава коју ретко изазивају природни узроци (као што је удар грома) а често људи – случајно (опушак цигарете, неисправна инсталација, паљење материјала у пољопривреди и сл.) или намерно (подметањем).

Како смањити ризик од пожара у школи:

- Уз помоћ стручног лица направите План заштите од пожара за вашу школу и поставите на видно место План евакуације од пожара
- Периодично увежбавајте евакуацију, по Плану и процедурама
- Из подрума, тавана и других помоћних просторија уклоните све ускладиштене запаљиве ствари, нпр. старе новине, хемијска средства, кутије од фарби и сл; из дворишта уклоните запаљив материјал, отклањајте отпад; заједно са ученицима уклоните суво лишће и гранчице
- Обезбедите исправне хидранте са пратећом опремом
- Противпожарна степеништа и пролазе редовно чистите и обезбедите њихову проходност
- Редовно контролишите вашу ватрогасну опрему и обучите особље да је користи
- Проверавајте исправност електричних инсталација, довода за гас и сл.
- Информишите и обучите ученике о понашању за заштиту и реаговање у случају пожара
- Сарађујте са ватрогасним службама, добровољним ватрогасним друштвима, Црвеним крстом, месним заједницама.

Ако до пожара дође:

- » Одмах позовите ватрогасце на број 193
- » Не паничите, евакуишите децу и одрасле на унапред одређено место
- » Проверите, да ли су се сви запослени и ученици евакуисали
- » Искључите електричну енергију и довод гаса
- » Затворите просторију у којој је избио пожар
- » Затворите врата и прозоре
- » Не користите лифт ако га имате
- » Не гасите водом пожар са електричних уређаја и у случају да је изазван бензином или уљем

Поплава

Познато је да су претње поплавама или поплаве честа елементарна непогода у Србији, а једна од најчешћих и у Новом Саду и Војводини. Њих изазивају природни узроци (јаке и дуготрајне кише, бујични наноси и сл.) али порасту ризика од поплава често доприносе људи (неадекватно одржавање приобаља и канала, оштећења одбрамбених линија, одлагање смећа на неподвижним местима, насељавање у плавним зонама и сл.) Поплаве у равници настају спорије, док су бујичне поплаве (мада понекад присутне и у равници), типичније за брдско – планинска подручја. Бујичне поплаве су нагле, непредвидљиве и деструктивне.

Како смањити ризик од поплава у школи:

- Припремите и истакните План евакуације од поплава
- Важна школска документа, опрему и легате не држите на нивоу подрума и нижих спратова
- Покушајте да библиотеку, архиву, кабинете, ИТ опрему и осталу важну и скупу опрему организујете на вишим спратовима; штете од поплава ће бити много
- Оштећења насипа, закрчене канале, крупан отпад и сл. пријавите комуналној служби
- Редовно и преко школског Одбора за УРН, пратите прогнозе и у случају најаве јаких киша ажурирајте конкретан план акције
- Обучите запослене и ученике како да се понашају превентивно и реагују у случају поплава
- Сарађујте са: Јавним предузећима (Водовод, Воде Војводине, Национални паркови, Резервати природе и сл), еколошким установама и организацијама, штабовима за ванредне ситуације, Црвеним крстом, месним заједницама и сл.

Ако до поплаве дође:

- » Обезбедите да задужене особе из Одбора редовно контактирају надлежне службе и обезбеђују информације за школу
- » Ако у школи има ученика и запослених, евакуишите их на више спратове или на оближња узвишења ако поплава није стигла до школе
- » Преко особа из Одбора за контакт са јавношћу извештавајте родитеље и јавност о безбедности деце и школе
- » Поступајте искључиво према стручним саветима

Олујни ветрови и удари грома

Често се као пропратне или претходне појаве поплавама могу јавити олујни ветрови и удари грома. Међутим, ове непогоде, се могу јавити и као засебна појава.

У сваком случају, међу превентивним мерама, предузмите следеће:

- Редовно и заједно са ученицима проверавајте има ли објеката и предмета у дворишту који би могли полетети од јаког ветра, пасти, блокирати излазе
- Проверавајте исправност кровног покривача и громобранске инсталације
- Проверавајте безбедност у унутрашњем простору – објекти на полицама, стање прозора и осталих стаклених површина
- Обучите запослене и ученике како да прате и одржавају безбедност зграде од олуја и ветрова и како да се заштите од дејства грома
- Сарађујте са метеоролошким службама и стручњацима.

У случају јаке олује и грмљавине:

- » Обезбедите све објекте и места која сте установили као ризична
- » Обезбедите прозоре и спољна и унутрашња врата
- » Избегавајте додир са металним предметима у случају грмљавине.

Клизишта и одрони

Сматра се да су на око 30% територије наше земље присутне појаве клизишта или одрона. Реч је о померању и обрушавању земље, као последица других непогода (земљотреса, поплава, јаким хладноћа, пожара), затим због подземних вода или неодговорног односа човека према земљишту (огољавање, нелегална изградња и сл.)

Уколико се у близини школе налазе места подложна клизиштима, предузмите мере за смањење могућих последица:

- Ако је школа у близини потока или канала, будите на опрезу због повећања или смањења протока воде или замућивања воде
- Обратите пажњу на чудне звуке који могу бити показатељи покретања клизишта или одрона – попут ломљења дрвећа и слично
- Пратите упозорења о јаким кишама и препоруке надлежних служби
- Обучите ученике и запослене о начинима одговорног понашања за превенцију клизишта и заштиту од њих
- Сарађујте са: стручњацима за геологију и шумарство, као гостима предавачима о клизиштима; са локалним организацијама (Покрет горана, Војводина шуме, Градско зеленило и сл.) на акцијама пошумљавања.

У случају непосредне опасности од клизишта:

- » Обавестите надлежну службу на број 193 или 1985
- » Обавестите ученике и запослене да буду у приправности
- » Уколико сте у могућности, најбоље да организујете да се ученици и запослени удаље од зоне клизишта.

Земљотрес

Земљотрес је појава подрхтавања тла услед померања два блока стена дуж раседа – уске зоне, „шава“ између ових стена¹⁶. Интензитет земљотреса (последице на површини) се изражава најчешће Меркалијевом скалом (до 12 степени), а магнитуда (снага у самом епицентру) Рихтеровом (најјачи забележени до 9 степени).

Шта можете у школи да предузмете превентивно:

- Мониторинг објекта, евентуалних оштећења, стања инсталација и сл.
- Обезбедите и јасно истакните у школи правила понашања пре и у случају земљотреса
- Обучите све у школи како дасе понашају у случају земљотреса; означите безбедна места (испод клупа, даље од стакла, од предмета који могу да падну и сл.)
- Сарађујте са: огранцима сеизмолошког завода, метеоролошким службама и стручњацима.

У случају земљотреса:

- » Останите прибрани и не напуштајте хаотично школу
- » Дајте упутства о склањању на безбеднија места (довратак, даље од стакла, струје и сл.)
- » Избегавајте коришћење степеништа или лифтова
- » Појачајте опрез након првог удара, јер за њим могу да следе остали
- » Ако је објект оштећен, напустите га по реду – евакуишите децу па одрасле
- » На зборном месту, проверите да ли су се сви евакуисали из школе
- » Ако сте се нашли под рушевинама, не крећите се, ударајте у цеви да би вас спасиоци чули, не палите шибицу, избегавајте да вичете.

16. <http://www.seismo.gov.rs/O%20zavodu/Zastitaodzemljotresa.pdf>

Мали речник важних израза¹⁷

Капацитети: Снаге и ресурси заједнице, које се могу користити и развијати за постизање циљева.

Виталност (отпорност): Способност система, заједнице или друштва изложеног опасностима да се одупре, апсорбује, навикне на и опорави од опасности на ефикасан начин и благовремено, што подразумева и очување и повраћај суштинских и основних структура и функција.

Катастрофа: Озбиљан поремећај функционисања једне заједнице или друштва који подразумева људске жртве, материјалне, економске или еколошке губитке и утицаје на животну средину, који превазилазе могућности угрожене заједнице или друштва да се снађу уз помоћ сопствених ресурса.

Ризик од катастрофа: Потенцијални губици у смислу људских живота, здравља, извора прихода, имовине и услуга, које би могла да претрпи одређена заједница или друштво у одређеном будућем временском периоду.

Систем раног упозоравања: Сет капацитета неопходних за прикупљање и ширење благовремених и значајних информација за упозоравање појединаца, заједница и организација угрожених неком опасношћу како би се припремили, и адекватно и на време поступили у циљу смањења могуће штете или губитка.

Управљање ванредним ситуацијама: Организација и управљање ресурсима и одговорностима за све аспекте ванредне ситуације, прецизирање, припремљеност, реаговање и први кораци ка опоравку.

Припремљеност: Знање и капацитети које развијају владе, стручне организације за реаговање и опоравак, заједнице и појединци у циљу ефикасног предвиђања, реаговања и опоравка од утицаја вероватних, непосредних или актуелних опасних догађаја или услова.

Важни телефони и корисни контакти

Ватрогасци – спасиоци
193

Хитна медицинска помоћ
194

Полиција
192

Републички центар за обавештавање
1985

Европски број за ванредне ситуације
112

Ватрогасни савез Града Новог Сада
520-996; 065 25 20 996

Црвени крст Новог Сада – Градска организација
6622-755, 523-940

Управа за ванредне ситуације у Новом Саду (за Јужнобачки округ)
525-642; 064 89 24 032

17. Према терминологији УНИСДР, 2009.

Udruženje građana

Arhus centar Novi Sad

Koordinator "Mreže za smanjenje rizika
od prirodnih katastrofa u Novom Sadu"

aarhus.novisad@gmail.com
www.aarhusns.rs